

# VATANDAŞLIK B İLGİLER VE ANAYASA BÖLÜM 1

## HUKUK B LG LER VE ANAYASAHUKUK BLER VE ANAYASA

### TOPLUM HAYATI DÜZENLEYEN KURALLAR

Toplumda, bireyin hareketlerini denetleyen kural ve yasaklar dizisi vardır. Bunlar yazılı ve yazısızdır. Bireyin, bu kurallara uymaması, beraberinde cezalandırmayı getirir ki, buna müeyyide (yaptırım) denilir.

#### A. TOPLUMSAL KURALLARIN ÖZELL KLER

- ☐ Dokunulmaz (dogmatik) olmayıp ihtiyaca göre de i irler.
- ☐ Bireyin iradesi üzerinde olup yaptırım gücüne sahiptirler.
- ☐ Toplumsal düzeni sa lamayı amaçlarlar.

#### B. TOPLUMSAL HAYATI DÜZENLEYEN KURALLAR

- ☐ Din kuralları: Yaptırım gücü genelde maddî de il manevîdir.
- ☐ Ahlâk kuralları: Yaptırım gücü manevîdir.
- ☐ Örf ve âdetler (gelenek-görenek): Yaptırım gücü manevîdir. Zaman içinde en çok de i imi bu kurallar gösterir.
- ☐ Hukuk kuralları: Yazılıdır ve maddî yaptırım gücüne sahiptir. Burada toplumun oto kontrolü yoktur. Artık devlet devreye girer.

### II. DEVLET ve DEMOKRAS

Devlet, sınırları belli olan bir ülkede örgütlenmi halk demektir. Devlet gücü üzerinde güç bulunamaz. Devletin var olmasını sa layan temel ögeler, ba ımsız ve sınırları belli bir ülke, egemen ve örgütlü toplumdur.

Bir ülkede ya ayan, ortak tarih ve kültürel de erlere sahip ve birlikte ya ama amacı ta ıyan insan toplulu una millet denilir.

Egemenlik, emretme ve yönetme gücünü kullanarak ba ımsız ya amayı ifade eder. Egemenlik, ülkelerin geli mi lik düzeyi ve kültürel özelliklerine göre, toplumlarda, ulusa, krala, dîni lider veya bir zümreye ait olabilir. Türkiye’de kabul edilmi egemenlik ekli olan cumhuriyette, yönetim hakkı millete aittir. Atatürk’ün, “Egemenlikkayıtsız- artsızmillettir”sözüyü anlanlanmaktadır.

#### A. DEVLET EK LLER

Bir devlet, aynı anda birden fazla devlet eklini bünyesinde barındırabilir;

- ☐ Üniter Devlet: Devlet sınırları içinde aynı hukuk kurallarının geçerli oldu u, tek bir siyasî otoritenin egemenli i elinde tuttu u yönetim eklidir. Türkiye Cumhuriyeti üniter devlettir.
- ☐ Federal Devlet: Devletlerin bir araya gelmesinden olu an ve her bir devlette farklı hukuk kurallarının uygulandı ı yönetim eklidir. Federal devletler, iç i lerinde serbest, dı i lerinde merkezî devlete ba lıdırlar.
- ☐ Otokratik Devlet: Yasama – yürütme – yargı yetkileri tek organda toplanır. Tek ki inin egemenli ine dayanıyorsa Monar i, zümrenin egemenli ine dayanıyorsa Oligar i adını alır.

- ☐ Teokratik Devlet: Devlet yönetiminde din kuralları etkindir. Devlet otoritesi, gücünü dîni kaynaklardan alır. Devlet, dîni inanç ve ibâdetlere do rudan müdahildir.

- ☐ Kapitalist Devlet: Üretim araçlarının halka ait olması benimsenmi tir.

- ☐ Sosyalist Devlet: Üretim araçlarında devlet mülkiyeti benimsenmi tir.

- ☐ Lâik Devlet: Din ve devlet i lerinin birbirinden ayrı oldu u yönetim eklidir. Resmî bir devlet dini yoktur. Ki iye, istedi i dine inanabilme ve vicdan özgürlü ü tanınmı tir.

#### B. DEMOKRAS

Demokrasi, toplumun kendi kendini yönetmesi anlamına gelmektedir. Halk iradesi esas olup, halk, yöneticilerini seçimle belirler. Ancak, demokrasi, sadece yönetenlerin seçimlebelirlenmesiylegerçekle mez;tam demokrasilerde yeterli hak ve özgürlüklerin tanınmı olması da gereklidir. Dolayısıyla, demokrasi ve insan hakları kavramları birbirleriyle yakından ilgilidir.

Demokratik hukuk devleti a a ıdaki ko ulları ta ımak zorundadır:

- ☐ İnsan haklarına saygılı ve hürriyetçi demokrasi anlayı ı olur (özgürlük).
- ☐ Siyasî sistemdeki temel siyasî karar organları, genel oya dayanan serbest seçimlerle olu ur (millî egemenlik).
- ☐ ktidar yarı ması e it artlarda yürütülür (ço ulculuk).
- ☐ Bütün vatandaşların temel hak ve hürriyetleri tanınarak, hukukî güvence altına alınır (e itlik).

## HUKUK B LG LER VE ANAYASA

### Toplumsal Hayatı Düzenleyen Kurallar

- ☐ Yürütme ve yasama i lemlerinde yargı denetimi vardır.
- ☐ Hiç kimse kanunen tâbi oldu u mahkemeden ba ka mahkeme önüne çıkartılamaz (Kanunî Hâkim Teminatı).
- ☐ Yargı ba ımsızdır.
- ☐ Kuvvetler Ayrılı ı lkesi geçerlidir.

Demokrasilerin dayandı ı temel ilkeler unlardır:

- ☐ Millî egemenlik: Devleti yönetme gücünün millete ait olması demektir.
- ☐ Özgürlük: Bireyin, ba kalarına zarar vermeden davranı larında özgür olmasını ifade eden ve do u tan sahip olunan bir haktr.  
E itlik: Her bireyin yasalar önünde e it olmasını ifade eder.
- ☐ Ço ulculuk: Farklı görü , anlayı ve tutuma saygılı olmayı anlatır. Demokrasilerde çok seslili in olması artırır ve bu ancak çok partili siyasi düzenle mümkündür.

Demokrasi uygulama biçimine göre üçe ayrılır:

- ☐ Do rudan demokrasi: Halkın tamamının, alınan kararlara katılması demektir. Nüfusun az oldu u lk Ça Ege ehir (site) devletlerinde uygulanmı tır. Günümüzde uygulanamaz.
- ☐ Yarı do rudan demokrasi: Seçimle i ba ına gelmi meclis ve yöneticiler varsa da, bazı kararlar, seçmenlerin do rudan katılımıyla alınır. Anayasa kabul veya de i ikli i için halk oyuna gidilmesi bir ölçüde yarı do rudan demokrasi anlamına gelir.
- ☐ Temsilî demokrasi: Halkın seçti i temsilcilerin, halk adına karar alması demektir. Türkiye Cumhuriyeti bu sistemle yönetilir.

Demokrasinin uygulanması

Demokrasinin dayandı ı temel unsurlar vardır:

- ☐ Millet egemenli i: Devletin, bütün faaliyetlerini milletin aldı ı yetki ile millet adanı yürütmesi demektir.
- ☐ Özgürlük ve E itlik: insanların, birey ve topluma zarar vermeden istedi ini yapması, vatandaşların kanunlar önünde hak ve ödevler açısından e it tutulması anlamına gelir.  
Özgürlükler kiye Ayrılır:  
a) Kamu Özgürlü ü: Bireyin insanca ya amasına olanak sa layan özgürlüklerdir. Ki ilerinin temel hak ve özgürlükleri kamu özgürlü ünü olu turur. Kamu özgürlüklerini, dokunulmaz, vazgeçilmez ve devredilmez.

b) Siyasi Özgürlük: Vatandaşın devlet yönetimine katılmasını sa layan haklardır. Türk vatandaşlı ı hakkı, seçme ve seçilme hakkı, siyasi faaliyetlerde bulunma hakkı, kamu hizmetine grime hakkı, vatan hizmeti en önemli siyasi hak ve özgürlüklerdendir. Demokrasinin gere i olarak seçme, seçilme ve siyasi faaliyetlerde bulunma hakkının kullanılması bir takım ilkelere dayanmaktadır.

Bunlar:

Genel Oy lkesi: Herkesin serbestçe, ırk, cins, dü ünçe, din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin oyunu kullanabilmesi ve yönetime katılması demektir.

Ço ulculuk lkesi. Seçimlere birden çok siyasi parti ve adayın katılması demektir.

Meclis Hükümeti: Bakanların tek tek TBMM tarafından seçilmesiyle olu turulan hükümet modelidir.

(I. TBMM’de uygulanmı tır).

Kabine Sistemi: Cumhurbaşkanı tarafından milletvekilleri arasından atanan bir ba bakan tarafından olu turulan ve meclisten güvenoyu almasıyla göreve ba layan hükümet modelidir.

Azınlık Hükümeti: Milletvekili sayısı bakımından mecliste ço unlu u sa layamamasına ra men bir partinin hükümeti kurması ve meclisten güvenoyu almasıyla olu turulan hükümet biçimidir.

Ço unluk lkesi: En çok milletvekilli i kazanan siyasi partinin iktidara gelmesi demektir.

Ço unluk sistemi, basit, salt ve nitelikli olmak üzere üç eilde uygulanır.

Basit ço unluk sistemi: Nisbî ço unluk da denilen bu sistemde, seçime katınla adaylar içinde en çok oyu alan ki i seçilmi sayılır.

Salt ço unluk Sistemi: Mutlak ço unluk da denilen bu sistemde adayın seçilebilmesi için geçerli oyların en az yarısından bir fazlasını alması gerekir.

Nitelikli ço unluk Sistemi: Bu sistemde seçilebilmek için, geçerli oyların belli bir bölümünü alması olmak gereklidir. (be te üç, üçte iki vb.). Bu sisteme genellikle anayasa de i ikliklerinde ba vurulur.

Bir de Nisbî Temsil Sistemi vardır ki, her siyasi partinin alı ı oy oranına göre mecliste temsil edilmesini sa layan sistemdir. Ancak, parlamento çok sayıda partinin bulunmasına yol açtı ndan hükümetin kurulması ve i lemesini zorla tırmaktadır. Bu bakımdan tercih edilmemektedir.

## TÜRK YE'DE ANAYASANIN TAR H GELİŞİMİ

M

- Osmanlı mparatorlu u'nun yönetim biçimi mutlak monar i olup, Yavuz Sultan Selim'in halifeli i almasından sonra, teokratik yapı da kazanmı tır.
- İlk anayasal geli me, 1808 Sened-i ttifak'tır (II. Mahmut, Rumeli Âyanları ile imzalamı tır. ngiltere'deki Magna Carta 'ya benzer). Ancak, II. Mahmut Hukukun Üstünlü ü lkesi'ni kabul etmi de ildir. Mutlak otorite yine kendisidir.
- Anayasal geli imin ikinci adımı, Abdülmecit'in Hariciye Nazırı Mustafa Re it Pa a'ya hazırlatıp ilan etti i 1839 Tanzimat Fermanı'dır. Hukukun Üstünlü ü lkesi ilk kez kabul edilmi tır. Üçüncüsü, 1856 Islahat Fermanı'dır. Din farkı gözetilmeksizin bütün vatandaş lar e it haklara sahip olmu lardır. Tanzimat Fermanı'nı peki tirici niteliktedir. Azınlıkların il genel meclislerine üye olabilmeleri ve azınlık okulları açılması gibi hükümler içerdi i için, Osmanlı Devleti'nin da ı lmasını hızlandırmı tır. Öte yandan, Müslüman halkın memnuniyetsizli ini arttırmı tır.
- 1876'da, Türk tarihindeki ilk anayasa uygulamaya konulmu ; Osmanlı Devleti'nde Me rütiyet Dönemi ba lamı tır. Anayasa, en temel yasadır. Ana i levi, halk ile devlet arasındaki ili ki yi düzenlemektir.
- Anayasa, yasaların kayna ıdır. Yasalar, anayasaya aykırı olamaz.
- Anayasanın, de i tirilme veya kaldırılması yasalara göre daha zordur. Yasa, TBMM'de kabul edilirken, anayasanın kabul edilmesihalkoylaması (referandum) ile olur. Bu ekildeki anayasalara "Sert Anayasa" denilir. Kabul edilmesi yasalarla aynı prosedüre sahip anayasaya da "Yumu ak Anayasa" denilmektedir.
- Anayasa, konuları genel hatlarıyla düzenlerken, yasa ayrıntıları düzenler.
- Zamanla ihtiyaca cevap vermeyen anayasalarda, de i ikli e gidilir veya yeni anayasa hazırlanır. Türkiye'de, 1876, 1921, 1924, 1961 ve 1982 yıllarında yeni anayasalar yürürlü e girmi tır.

### A. 1876 ANAYASASI (KANÛN-İ ESÂSÎ) Hükümet Sistemi: Me rüti Monar i (yasama ve yürütme organları, yürütmede toplanır)

- Türk tarihindeki ilk anayasadır. I. Me rutiyet Dönemi'ni ba latmı tır. Heyet-i Mebusan ve Heyet-i Âyan adı verilen iki meclisten olu an Meclis-i Umûmî kurulmu tır. Fakat, me rüti monar i tam olarak olu mamı tır. Yasama görevi Âyan Meclisi ve

Meclis-i Mebusan'a verilmi tır. Âyan Meclisi'nin üyeleri padi ah tarafından ölünceye kadar tayin edilebilecektir. Mebusan Meclisi'nin üyeleri 4 yılda bir yapılan seçimle her elli bin Osmanlı erke inin seçece i milletvekillerinden olu acaktır. Yürütme yetkisi, padi ahın ba nda bulundu u Heyet-i Vükela'ya (Bakanlar Kurulu) bırakılmı tır. Yasa teklifini sadece Heyet-i Vükela yapabilecektir. Heyet-i Vükela'nın ba kan ve bakanlarını padi ah seçecek ve azledecektir. Padi ah, devlet güvenli ini bozdu u gerekçesiyle polis ara tırması yaptırabilecek ve suçlu görülen ki ileri sürgüne gönderebilecektir.

- 1877–1878 Osmanlı–Rus Sava ı'nı bahane eden II. Abdülhamit tarafından 1878 'de yürürlükten kaldırılmı , böylece, I. Me rütiyet Dönemi son bularak "stibdat Dönemi" ba lamı tır.
- 1908 Yılında yeniden yürürlü e girmi (II. Me rutiyet), bu kez, gerçek anlamda me rüti monar i anayasası hâline getirilerek, Mebusan Meclisi'nin yetkileri geni letilmi tir.

### B. 1921 ANAYASASI (TE K LÂT-İ ESÂSÎYE)

Hükümet Sistemi: Meclis Hükümeti (yasama ve yürütme organları, yasamada toplanır)

- Meclis Hükümeti sistemi benimsenmi tir. Devlet ba kanı yoktur. Çünkü, henüz devletin rejimi kurulmamı tır.
- Millî egemenlik ilkesi kabul edilmi tir.
- Kuvvetler birli i ilkesi kabul edilmi tir.
- Tek yumu ak anayasamızdır (kabul edilme veya de i tirilmesi yasalarla aynı prosedüre tâbi anayasa).

### C. 1924 ANAYASASI

Hükümet Sistemi: Karma Sistem, Kabine Sistemi (yasama ve yürütme organları yasamada toplanır)

- Karma Hükûmetsistemi, Meclis Hükümeti sisteminden Parlamenter Hükümet sistemine geçi arasındaki süreç demektir.
- Çok unlukçu demokrasi anlayı ı benimsenmi tir [oy çoklu u ilkesinin geçerli olması ("Ço ulculuk" la karı tırmayalım)]. 1928'de, "Devletin dini slâm'dır" hükmü çıkartılmı tır.
- 1930'da kadınlar, yerel seçimlerde seçme, 1934'de genel seçimlerde seçme – seçilme hakkını almı lardır.
- 1931'de seçmen ya ı 18'den 22'ye çıkartılmı tır.
- 1937'de, Altı lke Anayasa'ya girmi tir; dolayısıyla Lâiklik de...

## HUKUK B LG LER VE ANAYASA Türkiye’de Anayasanın Tarihi Gelişimi

- 1946’dan itibaren çok partili siyâsî hayata geçilmi (i te bu ço ulculuk), tek dereceli seçim sistemi benimsenmi tir.

### D. 1961 ANAYASASI

Hükümet Sistemi: Parlamenter Sistem, Kabine Sistemi (yasama ve yürütme organları yasamada toplanır)

- Yasama yetkisi, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu tarafından bölü lümü tür.
- Temel hak ve özgürlüklerin en ayrıntılı biçimde düzenlendi i anayasadır.
- “Sosyal Hukuk Devleti” ilkesi ilk kez bu anayasada yer almı tir.
- Anayasa Mahkemesi kurularak; Anayasanın üstünlü ü ilkesi, Kanunların anayasaya uygunlu unun yargısal denetimi kabul edilmi tir.
- 1971 ve 1973 yıllarında, u düzenlemeler yapılmı tir: Bakanlar Kurulu’na Kanun Hükümünde Karamname çıkarma yetkisi verilmi , Üniversite özerkli i azaltılmı , TRT’nin özerkli i kaldırılmı , Askeri Yüksek dare Mahkemesi ve Devlet Güvenlik Mahkemesi kurularak yargı denetimine sınırlama getirilmi tir. (DGM’ ler 2004’ de kaldırılmı , yerlerini, A ır Ceza Mahkemeleri almı tir ).

### E. 1982 ANAYASASI

Hükümet Sistemi: Parlamenter sistem, Kabine Sistemi (yasama ve yürütme organları yasamada toplanır)

- Kazuistik (her eyi kuralla çözme yöntemi, ayrıntıcı) bir anayasadır.
- En “sert” anayasamızdır (de i tirilmesi özel kurallara ba lı).
- Yürütme organı güçlendirilmi tir.
- Siyâsî kararlar almadaki zorlukları giderici hükümler getirmi tir; unlardır: Cumhuriyet kanının TBMM seçimlerini yenileme yetkisi vardır. Cumhuriyet kanı dördüncü tur sonunda da seçilemezse genel seçimler yenilenir. Toplantı yeter sayısı, üye tamsayısının en az üçte biri; karar yeter sayısı, katılanların salt ço unlu udur (bu ço unluk üye sayısının 1/4’ünden bir fazla olmak zorundadır).

Siyâsî parti grupları en az 20 milletvekilinden olu ur.

- 1995’ de Anayasada de i iklikler yapılmı tir: 12 Eylül 1980 askeri darbesini öven cümleler çıkartılmı tir. Seçme ve siyâsî partilere üye olma ya ı 18’ e inmi tir. Sendikaların siyaset yapma yasa ı kalkmı tir. Milletvekili sayısı 550’ ye çıkartılmı tir. Kamu çalı anlarının sendika kurmalarına izin verilmi tir.

## II. 1961 ve 1982 ANAYASALARININ KARILA TIRILMASI

### A. BENZERLİKLER

- ki anayasa da, askerî müdahale sonrasında hazırlanmı tir.
- ki anayasada da, bir kanadı sivil, bir kanadı askerî kesim olu turmu tir: Sivil KanatAskerî Kanat  
1961: Millî Birlik KomitesiTemsilciler Meclisi  
1982: Millî Güvenlik Konseyi Danı ma Meclisi
- ki anayasa da halk oyuna sunulurak kabul edilmi tir (1961: %61, 1982: %91 “EVET” oyuyla).
- Sivil kanadın bakanlar kurulu kurma ve dü ürme yetkisi yoktur.
- Sivil kanat, seçim de il, atamayla gelmi tir.

### B. FARKLILIKLAR

- 1961 Anayasası’nın aksine, 1982 Anayasası’nın halk oylamasında anayasanın kabulü cumhurbaşkanı seçimiyle birleştirilmi tir (Millî Güvenlik Konseyi Ba kanı Kenan Evren 7. Cumhurbaşkanı olmu tur).
- 1982 Anayasası daha kazuistik ve daha serttir.
- 1961 Anayasası, 1982 Anayasası’na kıyasla, daha fazla temel hak ve özgürlüklere yer vermi tir.
- 1982 Anayasası’nda otorite (devlet) – özgürlük dengesinde otoritenin a ırlı ı artmı tir.

## III. 1982 ANAYASASI ve DEMOKRASİ

### A. TEMEL HÜKÜMLER

- Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir (Madde 1).
- Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına saygılı, Atatürk Milliyetçiliğine ba lı, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir (Madde 2).

**HUKUK B LG LER VE ANAYASA**  
**Türkiye'de Anayasanın Tarihi Geli imi**

- ☐ Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçe'dir. Bayra ı kanunda belirtilen beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Millî mar ı stiklâl Mar ı'dır. Ba kenti Ankara'dır (Madde 3).
- ☐ Bu maddeler de i tirilemez ve de i tirilmeleri teklif edilemez (Madde 4).

**B. DEVLET N TEMEL AMAÇ ve GÖREVLER**

- ☐ Ki inin temel hak ve özgürlüklerini, sosyal ve hukuk devleti anlayı na aykırı olan her türlü kısıtlamaya kar ı korumak.
- ☐ nsanların maddî ve manevî geli mesinin önünü açmak.
- ☐ Toplumun rahat, huzur ve sükûnunu sa lamak.
- ☐ Türk Milletinin ba ımsızlı ını ve ülkenin bölünmez bütünlü ünü korumak.
- ☐ Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, devletin görevleri olarak Anayasa'nın 5. Maddesi'nde yerini bulmaktadır ("Türk Milletinin ba ımsızlı ını ve bütünlü ünü, ülkenin bölünmezli ini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, ki ilerinin ve toplumun refah, huzur ve mutlulu unu sa lamak, ki inin temel hak ve hürriyetlerini sınırlayan siyasal sosyal ve ekonomik engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlı ının geli mesi için gerekli artları hazırlamaya çalı maktır").

**C. K TEMEL HAK ve ÖDEVLER**

- ☐ "Herkes, ki ili ine ba lı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler, ki inin topluma, ailesine ve di er ki ilere kar ı ödev ve sorumluluklarını ihtiva eder. Temel hak ve hürriyetler ancak kötüye kullanıldı ında ve ola anüstü durumlarda sınırlandırılabilir veya durdurulabilir" (Madde 12).
- ☐ Herkes ya ama, maddi ve manevi varlı ını koruma ve geli tirme hakkına sahiptir. Kimseye i kence ve eziyet yapılamaz (Madde 17).
- ☐ Hiç kimse zorla çalı tırlamaz (Madde 18).
- ☐ Herkes, ki i hürriyeti ve güvenli ine sahiptir (Madde 19).
- ☐ Kimsenin özel ve aile hayatının gizlili ine, konutuna dokunulamaz (Madde 20-21).
- ☐ Herkes, haberle me, yerle me ve seyahat hürriyetine sahiptir (Madde 22-23).
- ☐ Herkes, vicdan, dini inanç, dü ünçe ve kanaat hürriyetine sahiptir (Madde 24-26).
- ☐ Basın ve yayın yoluyla görü ler özgürce açıklanabilir. Basın özgürdür ve sansür edilemez. Herkes dernek

kurma, toplantı ve gösteri yürüyü ü düzenleme ve mülkiyet edinme hakkına sahiptir ( Madde 28-35 ).

**D. DOKUNULAMAZ HAKLAR**

- ☐ Ya ama hakkı.
- ☐ Karar verilmedikçe kimse suçlu sayılamaz.
- ☐ Suç ve cezalar geçmi e yürütülemez.
- ☐ Kimse, din, vicdan, dü ünçe açıklamasına zorlanamaz.
- ☐ Ki inin maddi ve manevi bütünlü üne dokunulamaz.

**E. SOSYAL ve EKONOM K HAKLAR**

- ☐ E itim ve ö retim hakkı. İlkö retim bütün vatanda lar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır.
- ☐ Sosyal güvenlik hakkı.
- ☐ Ailenin korunması.
- ☐ Çalı ma ve sözleş me özgürlü ü.
- ☐ Sendika kurma ve grev hakkı.

**F. S YASÎ HAK ve ÖDEVLER**

- ☐ Vatan hizmeti.
- ☐ Türk vatandaşlı ı.
- ☐ Dilekçe hakkı.
- ☐ Seçme ve seçilme hakkı.
- ☐ Vergi ödevi.
- ☐ Kamu hizmetlerine girme hakkı.

**G. SEÇ MLER N BA LI OLDU U LKELER**

- ☐ Bütün vatandaşlar hiç bir ayırım ve sınırlama olmadan oy hakkına sahiptir (genel oy).
- ☐ Her seçmen tek oya sahiptir (e it oy).
- ☐ Oy gizli kullanılır, dökümü açık sayım eklindedir.
- ☐ Seçimler yargı organlarının yönetim ve denetiminde yapılır (Yüksek Seçim Kurulu).

## HUKUK B LG LER VE ANAYASA Yasama-Yürütme-Yargı Fonksiyonları

### YASAMA-YÜRÜTME-YARGI FONKSİYONLARI

T.C. Devleti'nin üç temel yetkisi vardır: Yasama, Yürütme, Yargı. Bu üç kuvvet birbirinden bağımsızdır. Gerçek demokrasinin gereği de budur. Özellikle yargının bağımsız olması zorunludur. Buna, Kuvvetler Ayrılığı, tersi duruma, birliği adı verilir.

- **Yasama yetkisi:** Düzeni sağlamak amacıyla kanun koyma gücüdür. Bu yetkiyi, Türk milleti adına TBMM kullanır. Bağımsız bir kurum ve kişiye devredilemez.

- **Yürütme yetkisi:** Yasalarla konulan hukuk kurallarını uygulama makamıdır. Diğer adı "dare"dir. Ancak, kimi zaman hukuk kuralları koyan faaliyetlerde de bulunur (Tüzük, Yönetmelik, Kanun Hükmünde Kararname). Yürütmeyetkisi, Cumhurbaşkanına ve Bakanlar Kurulu'na verilmiştir.

- **Yargı yetkisi:** Türk Milleti, dolayısıyla TBMM adına bağımsız mahkemelere aittir.

#### A. YASAMA (TBMM)

TBMM, genel oyla seçilen 550 milletvekilinden oluşur. Seçimler, yargı organının denetimindedir. Bu organ, Yüksek Seçim Kurulu'dur. Kararları kesindir, itiraz edilemez. 7 asıl 4 yedek üyeden oluşur (üyeleri Yargıtay ve Danıştay üyeleri arasından seçilir). Seçimler, 5 yılda bir yapılır (savaş durumunda TBMM seçimleri 1 yıl erteleyebilir).

Bu süre dolmadan da genel seçimler yenilenebilir; öyle ki:

- TBMM, seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.
- Cumhurbaşkanının, dördüncü turda da seçilememesi durumunda meclis fesholur ve 3 ay içinde yeni seçim yapılır.
- Cumhurbaşkanına, TBMM Başkanı'na danışarak seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Cumhurbaşkanının bu kararı alabilmesi için: Bakanlar Kurulu'nun güvenoyu alamaması (bkz. 1982 Anayasası Madde 110), Bakanlar Kurulu'nun güven soruşturması sonucu düşürülmesinden sonra geçen 45 günlük sürede yeni Bakanlar Kurulu kurulamaması, Yeni seçilen TBMM'de Başkanlık Divanı'nın seçiminden sonra, 45 gün içinde Bakanlar Kurulu'nun kurulamaması gereklidir.

TBMM üyelerinin %5'i boşalırsa ara seçime gidilir; ara seçim:

- Her seçim döneminde bir kez yapılabilir.
- Genel seçimin üzerinden 30 ay geçmedikçe ve genel seçimlere 1 yıl kala yapılamaz.
- Bir ilde hiç üye kalmamışsa boşaltmayı izleyen doksan günden sonraki ilk Pazar günü ara seçim yapılır (Siirt milletvekilleri istifası, Recep Tayyip Erdoğan milletvekili seçimi).

#### 1- Başkanlık Divanı:

- TBMM'ni Başkanlık Divanı, Meclis üyeleri arasından seçilen Meclis Başkanı, Başkan vekilleri, Kâtip üyeler, ve dare amirlerinden oluşur.
- Siyasî parti grupları Başkanlık için aday gösteremezler.
- Başkanlık Divanı için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin üç yıldır. Başkan adayları, meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandıktan günden itibaren beş gün içinde, geçici Başkanlık Divanı'na başvurur. Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tam sayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oyu alan iki aday için dördüncü oylama yapılır. Dördüncü oylamada en çok oyu alan üye Başkan seçilir. Başkan seçimi, aday gösterme süresinin bitiminden itibaren beş gün içinde tamamlanır.

- Başkan seçilene kadar en az bir üye geçici başkanlık yapar. Meclis Başkanı vekilleri, Kâtip üyeler ve dare amirlerinin seçilme usulleri Meclis Çetvüzü ile belirlenir.

#### 2- Milletvekili seçilme şartları:

- Türk vatandaşlığı olmak.
- 30 yaşını doldurmak.
- En az ilkokul mezunu olmak.
- Askerlik yapmış olmak.
- Taksirli suçlar hariç toplam 1 yıldan fazla hapis cezası almamış olmak (taksirli suç, kasıtlı olmayan fiildir; trafik kazası vb.)
- Yüz kızartıcı suç işlememiş olmak.
- Kamu görevlileri için görevlerinden istifa etmiş olmak.

**HUKUK B LG LER VE ANAYASA**  
**Yasama-Yürütme-Yargı Fonksiyonları**

**3- TBMM'nin görev ve yetkileri:**

- ☐ Kanun koymak, de i tirmek, kaldırmak.
- ☐ Bakanlar Kurulu'na, Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermek.  
Bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görü mek ve kabul etmek (Cumhurba kanı sadece bütçe kanununu veto edemez. TBMM Bütçe Komisyonu 40 ki iden olu ur. Üyelerin 25'i iktidar, 15'i muhalefete mensuptur).  
Para basılmasına karar vermek (paradan sıfır atılmasına da).
- ☐
- ☐ Sava hali ilanı, sava ilanı ve silahlı kuvvet kullanılmasına karar vermek (Cumhurba kanı ile birlikte).
- ☐ Genel ve özel af ilanına karar vermek.
- ☐ Cumhurba kanı ve TBMM Ba kanlık seçmek.
- ☐ ç Tüzü ü hazırlamak veya de i tirmek.
- ☐ Milletlerarası anla maların onaylanmasını uygun bulmak (bu anla malar kanun niteli inde; itiraz edilemez).

Divanı'nı

**4- TBMM'nin bilgi edinme ve denetim yolları:**

- ☐ Soru: TBMM üyesinin, sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere ba bakan veya bakanlardan bilgi istemesidir.
- ☐ Genel Görü me: Toplumu ilgilendiren bir kanunun TBMM genel kurulunda görü ülmesidir.
- ☐ Meclis Soru turması: Ba bakan veya Bakan-ların cezai sorumluluklarının ara tırılmasıdır. TBMM üye tam sayısının en az 1/10'unun Ba kanlık Divanı'na verece i önergeilesoru turmaaçılması istenebilir.Meclis bu istemi en geç bir ay içinde görü tür ve gizli oyla karara ba lar. Soru turma açılmasına karar verilmesi durumunda, Meclisteki siyasî partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak on be ki ilik bir komisyon tarafından soru turma yapılır. Komisyon, soru turma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclisesunar.Soru turmanınbusürede bitirilememesi halinde, komisyona iki aylık yeni ve kesin bir süre verilir. Bu süre içinde raporun meclis Ba kanlı ı'nasunulmasızorunludur.Rapor, Ba kanlı a verildi i tarihten itibaren on gün içinde üyelere da tılır. Da ıtımdan itibaren on gün içinde görü ülür. Bir bakan, bakanlar veya Bakanlar Kurulu'nun Yüce Divan'a sevk kararı, üye tam sayısının salt ço unlu unun gizli oyuyla alınabilir.

Ba bakanın Yüce Divan (Anayasa Mahkemesi)' a sevki durumunda hükümet istifâ etmisayılır. Cumhurba kanının atayaca ı bir ba bakan, 45 gün içinde hükümeti kurmak ve ardından güvenoyu almak zorundadır.

- ☐ Meclis Ara tırması: Belli bir konuda bilgi edinmek için yapılan incelemedir.
- ☐ Gensoru: Hükümet veya bir bakanın siyasî sorgulamasıdır. Gensoru önergesi, bir siyasî parti grubu adına veya en az 20 milletvekili tarafından verilebilir. Bakanlar Kurulu veya bir bakanın dü ürelebilmesi, üye tam sayısının salt ço unlu u ile olur. Oylamada yalnız güvensizlik oyları sayılır.

**NOT:**

- ☐ TBMM, bir yasama yılında en çok 3 ay tatil yapabilir.
- ☐ TBMM, Ekim ayının ilk günü Cumhurba kanının aç ı konu masıyla çalı malarına ba lar.
- ☐ Kanun teklif etmeye, sadece Bakanlar Kurulu ve Milletvekilleri yetkilidir ( Bakanlar Kurulu: Kanun tasarısı. Milletvekilleri: Kanun teklif i).
- ☐ TBMMtarafındankabûledilenkanunları Cumhurba kanı 15 gün içerisinde yayınlar. Yayınlanasını uygun bulmadı ı kanunları tekrar görü ülmek üzere TBMM'ye iade eder (veto). TBMM kanunuaynengönderirse,Cumhurba kanı yayınlanmak zorundadır.Ardından 60 gün içerisinde Anayasa Mahkemesi'ne kanunun iptali için ba vuru hakkı vardır.
- ☐ Kanun çıkabilmesi için, üye tam sayısının en az 1/3' ü oturumda bulunmalıdır (toplantı yeter sayısı). Toplantıya katılanların salt ço unlu u karar yeter sayısıdır. Karar yeter sayısı, üye tamsayısının ¼ nün bir fazlasından az olamaz.
- ☐ Milletvekili, meclis çalı malarına özürsüz olarak bir ay içerisinde toplam be gün katılmazsa üyeli i dü er. Yasama dokunulmazlı ı veya üyeli i kaldırılan milletvekili, Meclis Genel Kurulu kararının alındı ı tarihten ba layarak 7 gün içinde Anayasa Mahkemesi'ne ba vurur. Anayasa Mahkemesi de 15 gün içinde kesin karara ba lar.
- ☐ Anayasanın de i tirilmesi, TBMM üye tam sayısının en az 1/3 ü tarafından yazılı teklif edilir. Teklifin kabûlü, Meclis üye tam sayısının 3/5 ço unlu u ile gerçekleşir. Ayrıntı için bkz. Madde 175.

HUKUK B LG LER VE ANAYASA  
Yasama-Yürütme-Yargı Fonksiyonları

**B. YÜRÜTME**  
(BAKANLAR KURULU – CUMHURBA KANI )

**1- Bakanlar Kurulu**

- ☐ Bakanlar Kurulu, Ba bakan ve bakanlardan oluşur. Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri, yetkileri ve örgütlenmesi kanunla olur. TBMM üyeleri arasında Çokulusluk İkesi gere i
- ☐ TBMM'ye en fazla üyeyi sokmu partinin genel ba kanı Ba bakan olarak Cumhurbaşkanı kanınca atanır. Ancak bu bir zorunluluk değildir. Azınlıktaki bir parti genel ba kanını da atayabilir. Ba bakan, 45 gün içinde hükümeti kurmak zorundadır. Bakanlar ba bakan tarafından seçilir, Cumhurbaşkanı kanınca atanır. Liste TBMM'ye sunulur. Tatilde ise, toplantıya çağırılır. Hükümetin programı, kurulu undan en geç bir hafta içinde Ba bakan veya bir bakan tarafından TBMM'de okunur ve güvenoyuna ba vurulur. Güvenoyu için görüşmeler, programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra ba lar ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra oylama yapılır. Güven istemi ancak, tam üye sayısının salt çoğunluğuyla reddedilebilir. Bakanlar, milletvekilleri veya milletvekili seçilmelerlerini ta ryanlar arasından ba bakan tarafından seçilir, Cumhurbaşkanı kanınca atanır (milletvekili olmayanlar da bakan olabilir).
- ☐
- ☐ Cumhurbaşkanı kanı, ba bakanın önerisi üzerine bakanların görevlerine son verebilir (ilk kez 1982 Anayasası'nda yer almı tır).
- ☐ Bakanlar Kurulu'nun ba kanı Ba bakan dır. Ola anüstü dönemlerde Cumhurbaşkanı kanı dır.
- ☐ Ba bakan, bakanların hiyerarşik amiri de ildir.
- ☐ Bo alan bir bakanlık 15 gün içinde atama yapılması zorunludur. Bir bakan, birden fazla bakanlık vekâlet edemez.
- ☐ TBMM genel seçimlerinden önce, Adalet, Ç leri ve Ulaştırma bakanları görevlerinden çekilir. Seçimin ba langıç tarihinden üç gün önce; seçim dönemi bitmeden seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde ise, bu karardan ba layarak be gün içinde, bu bakanlıklara TBMM içinden veya dışarıdan ba ımsızlar Ba bakan tarafından atanır. Seçimlerin yenilenmesine karar verildi inde, Bakanlar Kurulu çekilir ve Cumhurbaşkanı geçici Bakanlar Kurulu'nu oluşturması için bir Ba bakan atar. Geçici Bakanlar Kurulu, seçimin yenilenme kararının Resmi Gazete'de ilanından itibaren be gün içinde kurulur. Geçici Bakanlar Kurulu için güvenoyuna

ba vurulmaz. Geçici Bakanlar Kurulu, seçim süresince ve yeni meclis toplanıncaya kadar görev yapar.

**NOT:**

**Ola anüstü Hâl ve Sıkıyönetim:**  
1982 Anayasası'na göre, ola anüstü hâl ilân yetkisi, Cumhurbaşkanı kanı ba kanlıkta toplanan Bakanlar Kurulu'na aittir. 1982 Anayasası üç tür ola anüstü hâl rejimine yer vermiştir. ki durumda ola anüstü hâl, di er durumda sıkıyönetim ilân edilir. Doğal afet, tehlikeli salgın hastalıklar, ağır ekonomik bunalım ola anüstü hâle birinci sebeptir. İddet olaylarının yaygınla arak kamu düzenini ciddi eilde bozması ola anüstü hâl ilânına ikinci sebeptir. Sıkıyönetim, savahâlî durumunda ilân edilir. Ola anüstü hâlî, Cumhurbaşkanı kanı ba kanlıkta toplanan Bakanlar Kurulu ilân eder. Sıkıyönetimi, Cumhurbaşkanı kanı ba kanlıkta toplanan Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulu'nun görüşü aldıktan sonra ilân eder. Ola anüstü hâl veya sıkıyönetim ilân edildikten sonra Resmi Gazete'de yayınlanır ve TBMM'ye sunulur. Ola anüstü hâl ve sıkıyönetim 6 ay için ilân edilir. Gerekli artlar oltu unda 4 ay uzatılabilir (TBMM uzatır).

**Sıkıyönetim ilân edildikten sonra:**

- ☐ Kolluk görev ve yetkileri askerî makamlara geçer.
- ☐ Temel hak ve hürriyetler sınırlandırılabilir veya durdurulabilir.
- ☐ Bazı davalara Askerî Mahkemelerde bakılır.

Cumhurbaşkanının, Bakanlar Kurulu ile birlikte yaptığı işlemlerden Ba bakan ve ilgili bakanlar sorumludur. Buna, Kararın Muz Kuralı denilir.

**Kavramlar**

**Kanun Hükmünde Karamâne (KHK):**

- ☐ Anayasamıza 1971 yılında girmi tir.
- ☐ Ola an dönemde Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılır.
- ☐ Ola anüstü dönemde Cumhurbaşkanı kanı ba kanlıkta toplanan Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılır.
- ☐ KHK çıkarmak için TBMM tarafından Bakanlar Kurulu'na Yetki Kanunu ile izin verilmesi gerekir. Ola anüstü dönemde çıkarılan KHK'de yetki kanununa ihtiyaç yoktur.
- ☐ KHK'lerde, ki i hak ve ödevleri ile ilgili düzenleme yapılamaz.



**HUKUK B LG LER VE ANAYASA**  
**Yasama-Yürütme-Yargı Fonksiyonları**

- ☐ KHK'ler, bir târîh belirlenmemişse, Resmî Gazete'de yayımlandıkları gün yürürlüğe girer ve aynı gün TBMM'ye sunulurlar.

**Tüzük:** Kanunların uygulanmasını göstermek ve emrettiği işleri belirlemek amacıyla Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılır ve Danıştay'ın incelemesinden geçirilir. Tüzükler Cumhurbaşkanınca onaylanır ve kanunlar gibi Resmî Gazete'de yayınlanır.

**Yönetmelikler:** Babakan, Bakanlıklar ve kamu kurum ve kuruluşlarının kendi iç yapılarını ve çalışmaları sistemlerini belirlemek amacıyla çıkarılır.

**2- Cumhurbaşkanlığı**

Cumhurbaşkanı TBMM tarafından seçilir. 1961 Anayasası'ndan farklı olarak 1982 Anayasası Cumhurbaşkanının TBMM'den aday seçilmesine izin verir. Ancak, Cumhurbaşkanının TBMM'den aday gösterilmesi Meclis üye tam sayısının en az 1/5'nin yazılı önerisiyle olur. Cumhurbaşkanının tarafsızlığını sağlamak amacıyla dönük olarak da:

- ☐ görev süresinin 7 yıl olması,
- ☐ seçimde nitelikli çoğunluk (oy birliği veya oy birliğine yakın sonuç) aranması,
- ☐ iki kez seçilememesi,
- ☐ üye olduğu siyasi partiden istifasıyla görevi sona erer.

**NOT:**

Cumhurbaşkanı, siyasi ve hukuki sorumsuzdur. TBMM üye tam sayısının 4/3'nün vereceği kararla, sadece vatana ihânetle suçlanabilir.

**a) Cumhurbaşkanlığı seçimi şartları:**

- ☐ Türk vatandaşı olmak.
- ☐ 40 yaşını doldurmak.
- ☐ Yüksek öğrenim yapmış olmak.
- ☐ Milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olmak.

**b) Cumhurbaşkanlığı seçimi dört turla yapılır :**

- ☐ 1. tur – Üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu.
- ☐ 2. tur – Üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu.
- ☐ 3. tur – Üye tam sayısının salt çoğunluğu (yarıdan bir fazla).
- ☐ 4. tur – Üçüncü oylamada en çok oyu alan iki aday arasından salt çoğunluk.
- ☐ Dördüncü oylamada seçilemezse, Meclis seçimleri yenilenir (ilk kez 1982 Anayasası'nda yer almıştır).

- ☐ Cumhurbaşkanlığı seçimi, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından 30 gün önce veya makamın boşalmasından 10 gün sonra yapılır. Seçim, balama tarihinden itibaren 30 gün içinde sonuçlandırılmak zorundadır. Bu süre içerisinde Cumhurbaşkanlığı görevini sürdürür.

**c) Cumhurbaşkanının görev ve yetkileri**  
**Yasama ile ilgili olanlar:**

- ☐ Yasama yılının ilk gününde, TBMM açılış konuşması yapmak.
- ☐ TBMM'yi toplantıya çağırmak.
- ☐ Kanunları 15 gün içinde yayınlamak veya tekrar görüşmek üzere TBMM'ye iade etmek. Anayasa değişiklikleri ile ilgili kanunları, gerekli gördüğünde halka sunmak (referandum).
- ☐ TBMM seçimlerinin yenilenmesine karar vermek.
- ☐ Kanunların, Kanun Hükmünde Kararnamelerin ve Tüzüklerin anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne 60 gün içinde iptal davası açmak.

**Yürütme ile ilgili olanlar:**

- ☐ Babakanı atamak veya istifasını kabul etmek.
- ☐ Babakanın teklifi üzerine bakanları atamak veya görevlerine son vermek.
- ☐ Gerekli gördüğünde Bakanlar Kurulu'na bakanlık etmek (bakanlıkta toplanan Bakanlar Kurulu kararıyla sıkıyönetim veya olağanüstü hâl ilân edilip Kanun Hükmünde Kararnâme çıkarılır).

- ☐ Yabancı devletlere temsilci göndermek, yabancı temsilcileri kabul etmek.

- ☐ Genel Kurmay Başkanı'na atamak.
- ☐ TBMM adına Türk Silâhlı Kuvvetlerinin Komutanlığını temsil etmek.

Ba

- ☐ Milletlerarası antlaşmaları onaylamak ve yayınlamak.

- ☐ Türk Silâhlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar vermek (TBMM ile birlikte kullanılır).

- ☐ YÖK üyeleri ve üniversite rektörlerini seçmek.
- ☐ Millî Güvenlik Kurulu'nu toplantıya çağırmak ve başkanlık etmek.

- ☐ Devlet Denetleme Kurulu üyeleri ve başkanını atamak (Kurul, 1982 Anayasası ile kurulmuştur. Silâhlı Kuvvetler ve yargı organları denetim alanı dışındadır).

- ☐ Sürekli hastalık, sakatlık veya kocama sebebiyle belirli sürelerin cezalarını hafifletmek veya kaldırmak.

## HUKUK B LG LER VE ANAYASA Yasama-Yürütme-Yargı Fonksiyonları

### Yargı ile ilgili olanlar:

- ☐ Anayasa Mahkemesi üyelerini seçmek.
- ☐ Danı tay üyelerinin 1/4 ünü seçmek.
- ☐ Yargıtay Cumhuriyet BaSavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Ba Savcı Vekilini seçmek.
- ☐ Askerî Yargıtay üyelerini seçmek.
- ☐ Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerini seçmek (bu Kurul da, Yargıtay üyelerinin tamamı, Danı tay üyelerinin 3/4 ünü seçer).
- ☐ Askerî Yüksek dare Mahkemesi üyelerini seçmek.

### NOT:

- ☐ Cumhuriyet kanının, Bakanlar Kurulu ile birlikte yapıtı ı i lemlerden Ba bakan ve ilgili bakanlar sorumludur. Buna, Kar ı mza Kuralı denilir.
- ☐ Cumhuriyet kanının tek ba ına yapacı ı i lemlere kar ı yargı organlarına ba vurulamaz.
- ☐ Cumhuriyet kanına TBMM ba kanı vekâlet eder.
- ☐ Cumhuriyet kanlı ı GenelSekreterli i, Cumhuriyet kanlı ı Kararnamesi ile düzenlenmi tir (bu hakkı ilk kez 1982 Anayasası vermi tir). Sekreterlik, Cumhuriyet kanlı ı adına inceleme ve ara tırma yapar.

### C. YARGI

**Hâkimlik Teminatı:** 1982 Anayasası bu teminatın içerisine savcılar da almı tir. Buna göre, hâkim ve savcılar azlolunamaz (suç unsuru hariç), kendileri istemedikçe, anayasada gösterilen ya tan ( 65 ) önce emekliye ayrılamazlar (olumsuz sa hık ko ulları hariç).

### 1- Yüksek Mahkemeler a) Anayasa Mahkemesi

- ☐ 11 asıl 4 yedek üyeden olu ur.
- ☐ Üyelerini Cumhuriyet kanı seçer.
- ☐ Salt ço unlukla karar verir (Anayasa de i ikli i iptali ve siyasî parti kapatılması kararlarında ise, be te üç oy çoklu u aranır).

### Görevleri:

- ☐ Kanunlar, Kanun Hükmünde Karamameler ve TBMM ç Tüzü ü' nün Anayasaya ekil ve esas bakımından uygunlu unudenetler.Ola anüstühallerde, sıkıyönetim ve sava hallerinde çıkarılan kanun Hükmünde Karamamelerin iptali için Anayasa mahkemesi'ne dava açılmaz.ekil bakımından denetleme, Cumhuriyet kanı veya TBMM üyelerinin be te biri tarafından istenebilir. Kanunun yayınlandı ı

tarihten itibaren on gün geçtikten sonra ekil bozuklu unadayaalıptaldavasıaçılamaz. Kanunların, Kanun Hükmünde Karamamelerin ve TBMM ç Tüzü ü'nün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin ekil ve esas bakımından anayasaya aykırılı ı iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne iptal davası açma hakkı, Cumhuriyet kanı, ktidar ve ana muhalefet partisi Meclis grupları ile TBMM üye tam sayısının en az be te biri tutarındaki üyelere aittir. ktidarda birden fazla siyasî partinin bulunması halinde, dava açma hakkını en fazla üyeye sahip olan parti kullanır. ptal davası açma hakkı, iptali istenenkanununResmîGazete'de yayınlanmasından ba layarak altmı gün sonra dü er. Anayasa Mahkemesi, i in kendisine geli inden ba lamak üzere be ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karara ba lamazsa, yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Anayasa Mahkemesi kararları kesindir.ptal kararları, gerekçesi yazılmadan açıklanamaz. Kanun, Kanun Hükmünde Karamame ve Meclis ç Tüzü ü veya bunların hükümleri, iptal kararının Resmî Gazete'de yayınlandı ı tarihte yürürlükten kalkar. Gerekli görürse Anayasa Mahkemesi, iptal hükmünüyürürlü egirece itarihiayrıca kararla tırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazete'de yayınlandı ı günden ba layarak bir yılı geçemez. Anayasa Mahkemesi'nin, i in esasına girerek verdi i red kararının Resmî Gazete'de yayınlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılı ı iddiasıyla tekrar ba vuruda bulunulamaz. Cumhuriyet kanı, Bakanlar Kurulu üyeleri, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danı tay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek dare Mahkemesi ba kan ve üyelerini, ba savcılarını,CumhuriyetBa savcıvekilini, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayı tay Ba kan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar; kararları kesindir.

☐

- ☐ Yasama dokunulmazlıklarının iptali davalarına bakar.
- ☐ Siyasî partilerin kapatılma davalarına bakar (kapatmaya karar verilebilmesi için be te üç oy çoklu u arttır. Siyasî partilerin malî denetimini Anayasa Mahkemesi yapar. Ancak Anayasada, Anayasa Mahkemesi'nin Görevleri ba lı ı altında de il, Siyasi Partilerlelgili Hükümlerin 69. Maddesi'nde yer almakta ve "Anayasa Mahkemesi bu denetim görevini yerine getirirken Sayı tay'dan

HUKUK B LG LER VE ANAYASA  
Yasama-Yürütme-Yargı Fonksiyonları

yardım sa lar. Anayasa Mahkemesi'nin bu denetim sonunda verece i kararlar kesindir." denilmektedir).

- ☐ Uyu mazlık Mahkemesi üyelerini, kendi üyeleri arasından seçer.

b) Yargıtay

Adliye mahkemelerince verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son mahkeme olarak bakar. Üyeleri, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyeleri tarafından seçilir.

c) Danı tay

darı mahkemelerce verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son mahkeme olarak bakar. Üyelerinin 3/4'ü HakimlerveSavcılarYüksekKurulu,1/4'ü Cumhuriyet kanı tarafından seçilir.

d) Askerî Yargıtay

Askerî mahkemelerde verilen inceleme merciidir. Ayrıca gösterilen belli davalara ilk bakar. Üyeleri Cumhuriyet kanı karar ve hükümlerin son asker ki ilerin kanunla ve son mahkeme olarak tarafından seçilir.

e) Askerî Yüksek dare Mahkemesi

Asker ki ileri ilgilendiren ve askerî hizmete ili kin idarî i lem ve eylemlerden do an uyu mazlıkların yargı denetimini yapan ilk ve son mahkemedir. Ancak, askerlik yükümlülüğü ünden do an uyu mazlıklarda, ilgilinin asker ki i olması artı aranmaz. Üyelerini Cumhuriyet kanı seçer.

f) Uyu mazlık Mahkemesi

Adli, idarî ve askerî yargı merciileri arasındaki görev ve hüküm uyu mazlıklarını kesin olarak çözmeye yetkilidir. Mahkeme ba kanlı ını, Anayasa Mahkemesi tarafından kendi üyeleri arasından görevlendirilen üye yapar. Di er mahkemelerle Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyu mazlıklarında, Anayasa Mahkemesi'nin kararı esas alınır.

g) Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu

Adli ve idarî hâkim ve savcıları mesle e kabûl etme, atama, nakletme ve terfi i lemlerini yapar. Ba kanı Adalet Bakanıdır.

h) Sayı tay

Genel ve katma bütçeli dairelerin bütün gelir ve giderlerini inceleyen yüksek hesap mahkemesidir. Sayı tay'ın kesin hükümleri hakkında, ilgililer, yazılı

bildirim tarihinden itibaren 15 gün içinde, bir kereye mahsus olmak üzere karar düzeltilmesi isteminde bulunabilirler. Bu kararlar dolayısıyla idarî yargı yoluna ba vurulamaz. Vergi, benzeri mâlî yükümlülük ve ödevler hakkında Danı tay ile Sayı tay kararları arasındaki uyu mazlıklarda, Danı tay kararları esas alınır.

NOT:

Sayı tay ile Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Yüksek Mahkeme de ildir; o statüde sayılırlar.

4. Türk toplumunun günlük ya antısında uymaya çalı tı ı ;

- ☐ Büyüklerin ellerini öpmek,  
☐ Yemek yerken a zını apırdatmamak,  
☐ Kar ıla tı ı ki ilere selâm vermek  
gibi davranı lar toplum ili kilerini düzenleyen kurallardan hangisiyle ilgilidir?

- A) Hukuk kuralları B) Din kuralları  
C) Örf-âdet D) Ahlâk kuralları  
E) Anayasa kuralları

#### I. BÖLÜM: HUKUK B LG LER VE ANAYASA

1. Toplumili kilerininidüzenleyena a ıdaki kurallardan hangisi ki ileri ba lar ve kar ılıklı sözleş me esasına dayanır?

- A) Hukuk kuralları B) Ahlâk kuralları  
C) Gelenekler D) Din kuralları  
E) Örf ve âdetler

2. A a ıdakilerden hangisi, toplumsal hayatı düzenleyen kuralların ortaya çıkmasında etkili olmamı tır?

- A) Zayıfların güçlü olanlara kar ı korunması ihtiyâcı  
B) Ticaret yapma gere i  
C) Toplumili kilerinininsalıklıyürütülmesi zorunlulu u  
D) Toplumda ibölümü ve dayanı ma gibi zorunlulukların olması  
E) Toplumunortakde erlerininzamanla de i mesi gerekti i inancı

3. Toplumsalhayatıdüzenleyena a ıdaki kurallardan hangisine uyulmaması durumunda devlet devreye girer?

- A) Din kuralları B) Ahlâk kuralları  
C) Gelenekler D) Hukuk kuralları  
E) Örf ve âdetler

5. Devlet, siyasî bakımdan örgütlenmi millet veya milletler toplulu unun olu turdu u hukukî bir varlıktır.  
Buna göre, a a ıdakilerden hangisi devletin temel özellikleri arasında sayılamaz?

- A) Devlettevatanda lararasındakiili kileri düzenleyen hukuk kurallarının var olması  
B) Toplumun aynı dini inanı a sahip olması  
C) Milletin üzerinde ya adı ı belli bir toprak parçasının olması  
D) Yönetimle ilgili kuralların olması  
E) Bir arada ya ama dü üncesine sahip belli bir toplumun olması

6. A a ıdakidevletekilerinin hangisinde egemenlik bir zümreye aittir?

- A) Me rûti devlet B) Oligar ik devlet  
C) Otokratik devlet D) Monar ik devlet  
E) Mutlakiyetçi devlet

HUKUK B LG LER VE ANAYASA  
Yasama-Yürütme-Yargı Fonksiyonları

7. Toplumda zaman içinde kendili inden olu an, iyi ve kötü kavramlarından iynin yapılmasını, kötünün yapılmamasını emreden davranı kurallarına ahlâk kuralları denilir.

Buna göre, a a ıdaki davranı lardan hangisi ahlâk kurallarına aykırıdır?

- A) Borç vermek  
B) İli kilerini yazılı sözle melere dayandırmak  
C) Yöntemini dikkate almadan ba arılı ki ileri her zaman örnek almak  
D) Arkada seçiminde özenli olmak  
E) Birine söz vermek

8. A a ıdakilerdenhangisi,demokrasilerin dayandı ı temel ilkelerden de ildir?

- A) Ço ulculuk  
C) Ço unlukçuluk  
E) Millî egemenlik  
B) Özgürlük  
D) E itlik

9. Devletlerin bir araya gelmesiyle olu an ve her bir devlette farklı hukuk kurallarının uygulandı ı devlet ekli hangisidir?

- A) Kapitalist devlet  
C) Üniter devlet  
E) Federal devlet  
B) Sosyalist devlet  
D) Teokratik devlet

10. Devlet sınırları içinde aynı hukuk kurallarının geçerli oldu u, tek bir siyâsî otoritenin egemenli ielindettü udevletekli a a ıdakilerden hangisidir?

- A) Lâik devlet  
C) Kapitalist devlet  
E) Üniter devlet  
B) Otokratik devlet  
D) Federal devlet

11. Yönetimde din kurallarının etkin oldu u devlet ekli a a ıdakilerden hangisidir?

- A) Lâik devlet  
C) Üniter devlet  
E) Teokratik devlet  
B) Federal devlet  
D) Oligar ik devlet

12. A a ıdakilerden hangisi, devletin var olmasını sa layan unsurlar arasında yer almaz?

- A) Örgütlü toplum  
B) Sınırları belli bir vatan  
C) Ba ımsız bir ülke  
D) Ortak tarih ve kültürel de erler  
E) Devletin gücü üzerinde güç bulunmaması

13. Demokratik yönetimlerde birden fazla siyasî partinin bulunması a a ıdakilerden hangisinin gerçekleşmesi açısından önemlidir?

- A) Seçimlere katılım oranının artması  
B) De i ik dü üncedeki halkın temsilcilerinin meclise girebilmesi  
C) Koalisyonların kurulması  
D) Birlik ve dayanı manın güçlenmesi  
E) Temsilci seçiminin kolaylaşması

14. Ülkemizde a a ıdaki demokrasi yönetimlerinden hangisi uygulanmaktadır?

- A) Me rütiyet  
B) Temsilî demokrasi  
C) Do rudan demokrasi  
D) Yarı do rudan demokrasi  
E) Sosyal demokrasi

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15  
Test 1 A E D C B B C C E E E D B B